

HOOFDSTUK VIII.

DE OORZAKEN EN DE BETEKENIS VAN VERSCHILLENDE BRANDEN.

Waar in Hoofdstuk I van dit handboek allereerst een der grootste blusmiddelen, n.l. het water, is besproken en men tevens in genoemd Hoofdstuk ziet aangegeven, op welke wijze men de beschikking kan verkrijgen en hebben over bluswater, is het niet meer dan billijk, dat ook van den vijand van het water, n.l. van „Brand” nog het een en ander gezegd wordt.

Niet alleen goed brandblusschen is een kunst. Ook het met juistheid kunnen vaststellen van de oorzaak en de gevolgen eener brand is een wetenschap op zich zelf.

Voorkomen van brand is het werk van de hedendaagsche brandweer.

In het z.g.n. preventieve brandweerwerk schuilt in zeer veel gevallen meer kunde, dan noodig is voor de onmisbare kennis, om als goed brandweerleider te kunnen optreden. Ook hier geldt het spreekwoord „Voorkomen is beter dan genezen”. Iemand die het preventieve werk der brandweer onder de knie heeft, zal het daardoor gemakkelijker vallen de diagnose eener brand vast te stellen, dan iemand, wien meergenoemd werk vreemd is.

Electrisch licht in woningen aangebracht, is b.v. een der grootste preventieve maatregelen, die, vooral in de jaren na den wereldoorlog, het aantal branden van beteekenis zeer sterk deed verminderen.

De z.g.n. petroleumbranden, zijnde de branden die door het omvallen eener petroleum-tafellamp, dan wel door het van het plafond vallen eener petroleum-hanglamp werden veroorzaakt, zijn tegenwoordig gelukkig zeldzaam.

Eveneens het niet meer aanwezig zijn van gasgloeilicht in de uitstalkasten van manufacturenwinkels.

In de jaren voor den oorlog had b.v. de brandweer te Amsterdam toch zeer dikwijls branden van beteekenis te blusschen in perceelen, waar manufacturenzaken waren gevestigd. Welhaast al deze

branden ontstonden door het van een der gasbranders vallen van een stukje gloeiend gas-gloeikous op de uitgestalde en licht-brandbare goederen.

Tevens ontstond maar al te dikwijls brand bij het ontsteken der gaslampen in de étalagekasten door middel van een brandende kaars op een stok.

Dergelijke brandoorzaken zijn in de laatste jaren hoe langer hoe zeldzamer geworden, hetgeen enkel en alleen ten grondslag ligt aan de aanwezigheid van electrisch gloeilicht in de étalagekasten.

Tal van menschen, maar vooral meisjes en vrouwen zijn aan bekomen brandwonden gestorven, doordat zij brandende wegvloeiende petroleum eener omgevallen of afgevallen brandende petroleumlamp wilden blusschen.

Vooralsintertijd deze soort van brandoorzaken waren voor een vijftiental jaren geleden legio.

In Duitschland heeft men voor en na 1900 eenige jaren een statistiek bijgehouden enkel en alleen van die doodelijke ongevallen die geweten moesten worden aan de „petroleumbranden”.

Het getal dezer slachtoffers bedroeg steeds om en nabij 200 personen per jaar alleen in Duitschland.

Men moet over dergelijke getallen niet min denken.

Daarom is het preventieve werk der Brandweer van zoo ontzettend groot belang voor allen.

Een zeer klein geval wil ik hier even vertellen.

Toen de Politie-Brandweer te Delft, de brandweertaak op 26 Juni 1925 van de vrijwillige Brandweer had overgenomen, was het allereerste werk van de leiding dezer Brandweer, om zorg te dragen, dat de garages die in de Gemeente Delft aanwezig waren, zooveel en zoo goed mogelijk te laten voldoen aan de voor dergelijke inrichtingen te stellen eischen van brandveiligheid.

Een dezer eischen is, het in de garage aanwezig zijn van ten minste 100 L. droog zand met bijbehorende zandschop.

Door den eenen garagehouder werd een dergelijke maatregel onzin gevonden, terwijl een ander de verschillende voorwaarden stipt opvolgde.

Zoo was dan op herhaald aandringen eindelijk in een der grootste autoherstelplaatsen een voldoende hoeveelheid zand met schop opgeslagen. Maar wat wil nu het geval?

Op denzelfden dag dat het zand in de garage is aangebracht, komt 's middags een splinternieuwe luxe-auto, waarvoor nog geen

verzekering was afgesloten, voor een zeer kleine reparatie in de werkplaats.

Een der knechts van den betrokken garagehouder kruipt onder den nieuwen wagen en begint aldaar zijn werk.

Plotseling staat de motor en de directe omgeving daarvan in brand.

Het werpen van eenige scheppen zand op den uitgebroken brand was het werk van een oogenblik en deed den brand blusschen.

Om kort te zijn. Zelden nog zag ik een mensch zoo blij, als deze garagehouder.

„Mijnheer!”, zegt hij later tot mij, „wat ben ik blij, dat ik het „voorgescreven zand in de garage had; ik ben daardoor gevrij- „waard geworden voor een aardig schadepostje. Als de auto was „verbrand, dan had ik hem moeten betalen. Ik heb direct 500 Liter „zand laten halen”. (let wel 500 Liter).

Ziedaar een geval direct uit de practijk en waarvan het gunstig verloop was te danken aan de preventieve maatregelen.

Een uitgebroken brand kan oorzaak zijn, dat een zeer groot aantal personen direct of indirect daarbij worden betrokken, behoudens dan nog de financieele belangen of verplichtingen die een brand voor tal van personen medebrengt.

Is door U wel eens nagedacht hoeveel menschen direct of indirect bij een brand betrokken zijn?

1. De bezitters der verbrande goederen.
2. Is het een fabriek, dan tevens een kleiner of grooter aantal arbeiders of arbeidsters.
3. De brandweerlieden.
4. De brandwaarborgmaatschappijen.
5. De Politie.
6. Zoonoodig de Justitie.
7. Meestal nog een groot getal stadgenooten.

Al deze menschen bij elkaar vormen een respectabel aantal. Zij allen moeten hun werk doen in direct verband staande met den brand.

Dat is tijdverlies, terwijl door den brand kapitaalverlies heeft plaats gehad, een verlies, hetwelk somtijds in de millioenen loopt.

Welke brandoorzaken zijn er alzoo?

Behoudens brandstichting uit een oogpunt van eigen belang of wraak, komt brandstichting door krankzinnigen meer dan eens voor.

Voorts door broeiing, door zonnestralen, door blikseminslag, door

gloeiende meteorsteenen, door luchtbeweging, door onvoorzichtigheid, door spelen met lucifers door kinderen, door kortsluiting, door uitstralende warmte, door vallende vonken, door explosies, door het warmlopen van metalen, door stoot, slag of val, door elektrische vonken, door wrijving, enz. enz.

Betreffende explosiegevaar, het volgende voorbeeld.

Een drogist te Amsterdam had op een der Vrijdagavonden in de maand December van het jaar 1924 in zijn keuken een hoeveelheid was in terpentijn gesmolten en deze bewerking verricht met behulp van warm water. Te ongeveer 9.30 uur 's avonds, zette hij den bak met gesmolten was in den winkel op een toonbank.

Te ongeveer 11 uur 's avonds zal hij ter ruste gaan en doet volgens gewoonte een ronde door zijn woning en komt daarbij eveneens in den winkel. Hij wil de nachtsluiting der straatdeur controleren en ontsteekt daarvoor een der in den winkel aanwezig zijnde elektrische gloeilampjes. Bij het omdraaien der betrokken lichtschakelaar ontstond een elektrische vonk, die terstond gevolgd werd door een geweldige ontploffing.

Wat had er nu plaats gevonden?

De van de gesmolten was afkomende terpentijndampen hadden zich in den winkel opgehoopt en aldaar met het benodigde luchtgehalte vermengd, een hoogst explosief mengsel gevormd, welk mengsel explodeerde door vooromschreven elektrische vonk.

Naderhand genomen proeven deden maar al te juist uitkomen, dat ook deze soort van brandoorzaken bestaan.

Het geheele perceel, waarin de drogistwinkel gevestigd was, is met de drie daarboven gelegen verdiepingen een prooi der vlammen geworden.

Tal van soms onbekende brandoorzaken hebben in den loop der jaren groote branden doen ontstaan. Het is dan ook heel onvoorzichtig om, zonder een voorafgaand goed en omvangrijk onderzoek, te zeggen: „Die brand is veroorzaakt door brandstichting”.

Zoolang niet positief vaststaat, dat brandstichting in het spel is, ga dan vooral na, of een der vele brandoorzaken, die op verschillende plaatsen in dit boek zijn genoemd, ook den brand zouden hebben kunnen doen ontstaan. Reeds op de door mij gehouden cursuslessen, heb ik het genoeg gehad hierover het een en ander te kunnen zeggen. Er is toen o.a. door mij op gewezen, dat, indien men als brandweerderdeskundige in een brandstichtingszaak moet

optreden, deze functie niet alleen een volkomen kennis van zaken eischt, maar bovenal praktische ondervinding en ervaring.

Een der meest voorkomende brandoorzaken is achteloosheid.

Men blijve echter indachtig, dat een reeks van branden door z.g.n. „achteloosheid” ontstaan en dus brandstichting aanwezig is.

Het leveren van het brandstichtingsbewijs is in die gevallen zeer moeilijk.

Indien men evenwel eenigerlei vermoeden heeft van brandstichting, dan gaat men over tot het bestudeeren van de volgende punten :

1. Hoe laat brak de brand uit ?
2. Waar was de vuurhaard ?
3. Waar heeft het het hardste gebrand ?
4. Was er tijdens het uitbreken van den brand veel wind en welke weersgesteldheid was het ?
5. Zijn er vóór het uitbreken van den brand personen in de nabijheid van het verbrande object geweest en wie waren dat ?
6. Wanneer is er het laatst iemand in het gebouw geweest en wie was dat en wat deed hij daar ?
7. Ontstond op één plaats of op meerdere plaatsen brand in het gebouw en stonden de vuurhaarden met elkaar in verbinding ?
8. Waren de vuurhaarden aanwezig bij trappen, in corridors, bij liftkokers of in trapkasten en stonden er verschillende deuren of zolderluiken in geopenden stand ?
9. Was het de gewoonte om brandende kachels zonder toezicht in het gebouw achter te laten, dan wel is het mogelijk, dat elektrische verwarmingstoestellen bleven ingeschakeld ?
10. Werden als regel, 's avonds na afloop der werkzaamheden, de hoofdschakelaar van de elektrische installatie en van de gasleiding buiten dienst gesteld ?
11. Waren de belanghebbenden bij den brand, gedurende den brand in de stad ?
12. Zijn zij veel afwezig en op welke tijdstippen ?
13. Hoe is de verstandhouding tusschen den eigenaar, directeur e.d. en zijn plaatsvervanger ?
14. Welke elementen schuilen er onder het personeel ?
15. Was er tijdens het uitbreken van den brand iets buitengewoons aan de hand ? B.v. volksfeesten, groote staking, wedstrijd, gisting onder de inwoners, enz. enz. ?

16. Was de brandweer tijdens de blussching op andere plaatsen eveneens noodig ?
17. Hoe was gedurende den brand en vooral daarvoor, de druk op de brandwaterleiding ?
18. Waren er tijdens het uitbreken van den brand ook stads-gedeelten die, wegens werkzaamheden aan de waterleiding, tijdelijk geen watervoorziening hadden ?
19. Waren die stadsdeelen in de onmiddellijke nabijheid van den brand ?
20. Bestaat de mogelijkheid dat hij of zij, die bij den brand eenig belang had(den), met vorenbedoelde omstandigheden bekend waren ?
21. Waren vorenbedoelde belanghebbenden tijdens den brand op het terrein aanwezig en hoe was hun houding ?
22. Waren de boeken in de brandkast geborgen, of, indien geen brandkast aanwezig, hoe was hun berging ? Zie de resten dezer boeken te bemachtigen en tracht vast te stellen welke boeken ontbraken tijdens den brand.
23. Hoe waren tijdens en voor den brand de financieele omstandigheden van den betrokkene ?
24. Was (waren) de fabriek, het perceel, de goederen enz. verzekerd en zoo ja, bij welke Maatschappij ?
25. Is die verzekering in overeenstemming met de waarde van het verzekerde ?
26. Was de verzekering kort voor den brand verhoogd ?
27. Rendeerde het bedrijf ?

Heeft men bij aankomst op het terrein van den brand en na gedane verkenning van den brand, ook maar eenig vermoeden van brandstichting, dan geeft Gij Uw straalpijpvoerders o.a. de volgende opdrachten :

1. Zoo weinig mogelijk water gebruiken en zorgdragen, dat door den waterstraal zoo min mogelijk voorwerpen verplaatst worden.
2. Opletten wat er in brand staat en hoe de brandende goederen zijn geplaatst.
3. Of er vreemde voorwerpen aanwezig zijn, waarvan men de aanwezigheid in de omgeving, waar de brand is uitgebroken, niet zou verwacht hebben.
4. Of er petroleum-, benzinelucht of andere dergelijke gassen of dampen zijn waar te nemen.
5. Of de gaskranen der gasleiding openstaan.

Persoonlijk zal men zich natuurlijk van het een en ander terdege moeten overtuigen.

Aangezien een straalpijpvoerder niet alleen een massa schade kan veroorzaken indien hij op onkundige wijze te werk gaat, maar in geval van brandstichting zelfs het onderzoek alleen reeds door zijn ondoordachte handelingen ten zeerste kan bemoeilijken, is het van het allergrootste belang om hem volledig in te lichten, wat van hem verwacht wordt en waarom.

Meerdere malen leest men in de verslagen der Rechtbankzittingen, waar brandstichtingszaken in behandeling zijn geweest, hoe een brand gesticht werd.

De z.g.n. tijdstipbrandstichtingen komen ter voornoemde zittingen meer dan eens in behandeling.

Door den brandstichter wordt dan een mand, kist of een ander inhoudsvoorwerp met stroo, hooi, houtwol of dergelijke materialen gevuld, terwijl in het midden daarvan een brandende kaars wordt geplaatst.

Wetende het aantal branduren van de bewuste kaars, is het voor den brandstichter zeer gemakkelijk een goed heenkomen te zoeken ver van de plaats van den brand, die, na verloop van den hem bekend zijnden tijd, zal uitbreken. Is een dergelijk soort van brandstichting in het spel, dan is het een eisch om tot vlak bij den vuurhaard te naderen en pogingen aan te wenden om, door belevol gebruik van water en van de kracht der straal, te trachten eenig bewijs van brandstichting in handen te krijgen.

Het gebruik maken van langzaam brandende lonten is mede een der middelen om verschillende, van te voren gemaakte brandstapels in brand te steken.

Brandstichting door middel van petroleum is voor den brandstichter een gevaarlijke onderneming, omdat het sterke reukgehalte dezer vloeistof welhaast steeds tot ontdekking van het uitgevoerde misdrijf zal leiden.

Het is daarom van een zoo groot belang, de vuurhaard(en) van een brand in het hart te treffen, omdat juist daar ter plaatse het kwaad is aangevangen, zoowel theoretisch als practisch.

Dat het niet altijd gemakkelijk gaat om een vuurhaard te naderen, diene het volgende.

Voor ongeveer 23 jaren geleden brak, in de z.g.n. Jodenwijk van Amsterdam in een der aldaar staande perceelen een zeer zwaren brand uit.

Het bewuste perceel, hetwelk bestond uit een sousterrain, bel-étage, drie bovenverdiepingen, zolder en vliering, was geheel en al in gebruik genomen als opslagplaats van rijwiel-onderdeelen. Op de 1e étage was in hoofdzaak solution geborgen en wel in groote hoeveelheden.

De kelderverdieping werd benut voor het bergen van rijwielbanden en andere rubberwaren.

Toen de brandweer met het eerste voertuig, dat was ongeveer 3 minuten nadat de onderwerpelijke brand was uitgebroken, voor het bedreigde perceel voorreed, viel aan binnendringen van de bel-étage niet meer te denken.

De vlammen, die meters lang waren, kwamen met een zoo ontzettende kracht door de raamopeningen naar buiten, dat wij, de brandweerlieden, verplicht waren plat op den grond te gaan liggen om alzoo kruipende het perceel te kunnen naderen.

Het vuur was zóó geweldig, dat de stroomdraden der electriche tram, die in het midden der straat gespannen waren, rood tot geel gloeiend stonden van de hitte der vlammen, die om en tegen deze draden aanspeelden. (De bewuste straat is niet breed.)

Nadat in een spanne tijds een drietal stralen gereed waren voor den eersten aanval, werd getracht de straatdeur der bel-étage te forceeren, teneinde binnen te kunnen dringen. Na herhaalde pogingen werden onze werkzaamheden met succes bekroond en week de deur. Wat zich toen voor ons oog voordeed was iets buitengewoons.

Van de traptreden, der trap die naar de bovenverdiepingen leidde, liep een stroom van brandende solution, die vervolgens zijn weg zocht langs de treden der trap die toegang gaf tot de kelder-verdieping.

Het is verder overbodig te vertellen, dat alles en alles in brand stond en de brandende solution een scherpen en zwarten rook deed ontstaan.

Eindelijk werd dan de 1e verdieping van het perceel bereikt en zagen wij de vuurhaard voor ons, die, ofschoon reeds voor een groot deel in vlammen opgegaan zijnde, toch nog eenigermate kon worden geconstateerd.

Om een brandende groote kachel, die in het midden dezer verdieping en bij de trap naar de bel-étage was geplaatst, had men eenige kisten en doozen gerangschikt, die vol waren met tubes

solution, althans de resten van vornoemde voorwerpen wezen zulks uit.

Vermoedelijk zijn vonken uit de kachel gevallen op brandbaar materiaal, hetwelk voor de kachel zal hebben gelegen en waardoor brand is ontstaan.

Ofschoon de beide eigenaren der zaak terstond in arrest werden gesteld en het verdere verloop zich heeft afgespeeld voor de Rechtbank, is het niet mogen gelukken een brandstichtingsmisdrijf vast te stellen.

Afdoende bewijzen ontbraken en wel in hoofdzaak en alleen. omdat de Brandweer wegens vuur en rook niet tijdig genoeg tot den vuurhaard kon naderen en zodoende meerdere gegevens kon verzamelen, teneinde absoluut brandstichting te kunnen vaststellen.

Alleen de kachel zat nog vol met vuur en stond rood gloeiend.

Overigens had het op deze verdieping zoo ontzettend hard gebrand, dat het niet met juistheid was vast te stellen of meerdere vuurhaarden aanwezig waren geweest.

Het is zeer gemakkelijk om straks, als deskundige benoemd zijnde, verklaringen te geven hoe een brand is ontstaan en dat een brand „zoo goed als zeker” is aangestoken.

Indien dergelijke verklaringen moeten worden afgelegd, zorg dan dat zij, naar Uw eigen overtuiging, berusten op een zéér grondig onderzoek en dat het daarmee door U in verband staande rapport eveneens naar volstreekte overtuiging is opgemaakt.

Het Brandweervak is zoo mooi, er zit zoo ontzettend veel in. Om dat te gevoelen en te beseffen, is het niet noodig om beroeps-brandweerman te zijn, want hoeveel duizenden Vrijwillige Brandblusschers zijn er niet in den lande, die toch ook allen met groote liefde voor hun medeburgers en voor de door hun vrijwillig gekozen brandweertaak, hun tijd, hun nachtrust en meer dan eens hun burgerkleeding en schoeisel opofferen, terwijl dan nog niet eens wordt gesproken van de gevaren die aan het brandblusschen zijn verbonden.
